

1854

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

Ե Ր Փ Ի

# ԱՐԱՐԱՏԵՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԸՉԳԱՅԻՆ  
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԵՒ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԹԻ 11 — ՄԱՅԻՍ

ԶԱՏԻՈՒՆԻՆ

Ի ՏՊԱՐԱՐԻ ԵՂԵԱՐՅ ՏԻՏԵԵԱՆ

ՈՅԳ

50, ԲԷՆԻԿԻ ՆԱԽԵԿԻ

## Ծ ԱՆՈՒՑ Մ ՈՒՆ Ք

Արի՛ Արարաբեանք առ այժմ՝ ամիսը անգամ՝ մը կը հրատարակուի ամէն ամսոյ 1ին՝ 32 երեսէ բաղկացեալ :

Տարեկան գինն է կանխիկ Չմիւռնիոյ համար 55 դահեկան

Վեցամսեայ ” ” ” ” 30 ”

Ընսական ” ” ” ” 6 ”

Տարեկան գին դուրս գտնուած տեղերու ” 65 ”

Վեցամսեայ ” ” ” ” 40 ”

Ընսական ” ” ” ” 7 ”

Ստորագրութեան տեղին է առ այժմ :

Իզմիր , Տէտէեանց դրատունը , 50 , Բէլլիէ Ճապիտի :

Կ . Պօլիս , Պատուելի Լեւոնի Պէրպէրեանին դրատունը , Դ Ստամբուլ — Կալա Խանն :

Պրուսա , Սերովլէ աղա Պալըգճեանին վաճառատունը :

Տրապիզոն , Լաճան աղային վաճառատունը :

Լաբքանդերիս , Յովհաննէս աղա Մարկոսեանին դրատունը :

## Լ Բ Ե Ի Ե Լ Ե Ա Ն Ի Ն Գ Ի Բ

Տաճկաստանու և Ռուսիոյ բաղադրութիւնը ուսումնականութեան և կրթութեան հասին : — Ռուսաց սկիզբն ու լեզուն և իրենց կառավարութեանը քանի

ԸԼԸՂԺՊՂԵՐՈՅ ՎԷՃԱԿԸ :

Թարգ . Դ Պաղղ . Ըսագրէ Ա . Լ :

Գին՝ 5 դահեկան :

Կը գտնուի՝ Չմիւռնիս , Տէտէեան եղբարց դրատունը :

## Ա Ն Բ Ե Լ Ե Ի Ե ՈՒ Ն ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Թարգ . յԱնգղ . Յովհաննէս Գ . Կրճիքեան

Ա շահերս Ս . Սահակեան վարժապետին Սամաթիոյ :

Գին՝ 2 ու կէս դահեկան . Կը ծախուի՝ Չմիւռնիս , Տէտէեան եղբարց դրատունը :

Ե Ր Փ Ի

# Ե Ր Ե Ր Ե Տ Ե Ե Ն

Ա. ՏԱՐԻ

ՄԱՅԻՍ — 1854

Թ. Ի Ի 11

## Ե Օ Պ Ե Յ Ի Ն

ԴՐՈՒԱՏ

Ի ՕՄԻՒՌՆԵՐԸ\*

Յոնիական կանգնեալ յաջգուց 'ի ծոցախաւն Յոնիոյ ,  
Զմիւռնիոյ , Ացեքսանդրոս՝ Ասիոյ դերձ ան աշոյ  
Համարեալ զբեց , բեց Պագոսի հիմունս հանրի շէքեամբ .  
Ուր առ երի ճեռուն Երկուորեակ ծրարե զգաւաթն 'ի մուշշ եւ յամբ :

Օքեւ Մեցեա մեցրածորան Թանայ յունթի ջայցեստան ,  
Որք 'ի սեջան ջրիգեալ աջգաց յաշխարհ յերկիր հեռանալան ,  
Զդաջատիւ եւ զչամչեայս , դանկաւոր նուռն ոսկեհատ  
Եւ զնարինջ , գունա ոսկեգոյն , նուս յոկացճուն յջեն տնատ :

Նախանձնդրեմ բեց ոգորին Մեչիւս , Քիւս . աշ 'ի ջնւր .  
Քանա քո անցոյց , ջի անկաղուս փառք բեց տուան երկնատուր .  
Դու Հոմերայ Աստուածայնայն անմահական բերթեցափոր  
Եցեր օրրան , Գիւցաջանց մեծ երգոցին ազգին հօր :

Դու իններեակ եւ բերց երից չքնաց Հնորհաց եւ Մուշաշից  
Ասոնջական յերկիւցարաց կացեր ամաց սիրաց ամբիծ :  
Աս բեց դիմեալ գան յաղատան յեշից մայց ականն արփույն ,  
Գրոհ գրոհ ազգ եւ աշխր աջատութեան յանբոյն 'ի բոյն :

\*Աս հագներգութեան արժանայարգ տղգասեր հեղինակը , որ Եւրոպա ճանապարհորդելու դիտա-  
ւորութեամբ Կոստանդնուպոլիսէն Զմիւռնիա գալով , տասը օրի չափ հոս մնաց , Զմիւռնիա քա-  
ղաքին եւ իւր համադրի ժողովրդեան վրայ իր օրտին զգացած սէրը եւ համակրութիւնը Ասիի  
Արարողնին միջոցաւ հրատարակաւ յայտնելու գլխով աս տողերը գրած է . ուստի եւ մեք  
յիշեալ դիմանական անձին բաղձանքը կատարելու համար կը փութամք հրատարակել զան :

Քաջաբ չբեց, դու հատուածեալ Հայոց մեծաց 'ի գաւառաց  
Եւ ժողովուրդ տածես առ բեց, հայրեանք ինքնաց փառաց,  
Յորոց ծագեալ Աթենական շայս ԱՐՇԱԼԱՅՍ եւ ԱՐՓԻ  
Արարատեան 'ի բնագաւառս գիտութեանց հորդէ ունի:

Այս ժողովուրդ հիւրամեծար սերս սեր 'ի սիրս շնչեալ յիս  
Քեց, Զմիւռնիս, գրիչ իմ տոցեաց ցայս փանագի դրուատիս,  
Անշնատակ ջի մի կացցէ այց իմ առ բեց Եւսնորեալ,  
Եւ համազգեացս շնորհաց փոխան շիցին այս բանք դուշնաբեալ:

Յարո-իւն Արքեպիս

Զմիւռնիս, 3 Քարի 1854

## ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

### ՀԱՄԱՐԻՑ ԵՒ ԳԻՒՏԻՑ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ \*

Ժ.Օ. 18<sup>7</sup> Դար (Հարո-նախ-իւն)

Ելեքորականութեան նոր գրուած ատենը՝ ապակիի եւ ուետինի կտոր մը շփելով, ու հեղանիւթը տանող մետաղեայ թելի մը միջոցաւ ելեքորական շարժմանց փոխանցութեամբ կ'ըլլար: Պրանքին, առ նորանշան գիւտին վրայ խորին գիտողութիւններ ընելով, իմացաւ թէ կայծալը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ՝ ամպերուն մէջ եղած ելեքորականութեան երեւիլը փորձառութեամբ անոր ստուգութիւնը հաստատեց: Ասկէ անմիջապէս ետեւ՝ շանթարգելը շինուեցաւ. ասիկա մետաղէ գաւաղան մ'է շինութեանց գաղաթը դրուած՝ ելեքորական հոսանքուտ մարմինը

ամպերէն երկրի վրայ դիւրութեամբ փոխադրելու եւ դիպուածները արգիլելու համար:

Հազար 792ին, ուրիշնոր գիւտ մ'եղեքորականութեան վրայ նորանոր գիտողութեանց տեղի տուաւ: Կարլանի անունով Պուրկունի բժիշկ մը, մեռած գործի մը վրայ անդամազննական հետազոտութեանց պարապելով, տեսաւ որ իր գործածած գործիքին շուփմամբ անասունին մկանուններ մէկ ցնցողական կծկում մը կ'ըզգային ու կը շարժէին, այնպէս որ՝ կարծես թէ գիակը վերըտրին շունչ առած ըլլար: Կարծեցին նախ թէ նոր գիւտ մը գրտան, ու գտնողին անուամբ իսլանդական Կեղանի-ի գրին անունը: Վոլթա անուանի գիտունը նոյն բանը ինքն ալ գննելով՝ հաստատեց որ իսլանդական Կեղանի-ի ուրիշ բան չէր, բայց եթէ՝ ղաւաղան նիւթեր մարմնոյ դպցընելով ելեքորական զօրութեան երեւիլը: Ասոր վրայ Վոլթա ելեքորական գործիք մը շինեց զինկի ու պղնձի կտորներով բաղ-

\* Տես երես 5, 25, 56, 51, 69, 92, 108, 114, 125:

կացեալ փոփոխակի մէկզմէկու վրայ դրուած , ուրկից՝ յաջող հետեւութիւններ քաղելով՝ իր գործին յաջողութիւնը իմացաւ : Այս գործիքը այն աստիճան կատարելագործեցաւ իր հնարուելէն ՚ի վեր , որ մինչև տեսակ մ'արհեստական կայծակ կը գոյտնայ անկէ , որուն զօրութիւնը մինչև յանկարծական հալմամբ լսնոսկւոյ (փլախ) կտոր մը , որ ծանօթ մետաղներէն ամէնէն խիտն է , կը հալեցընէ : Փորձառութիւն հաստատուեցաւ որ աս ելեքտրական գործիքը կրնայ յաջողութեամբ գործածուիլ լուծեալ անդամներուն շարժում տալու համար :

Արուեստական օդը (կաշ) Վան Հէրմանթ գտաւ , որով քիմիականութիւնը հսկայաքայլ յառաջադիմութիւններ ըրաւ , բնութեան մէջ ստոյգ տարրական մարմինները ցուցընելով : Վալուադիէ , այս գիւտին օգնութեամբ , ցուցուց որ շնչած օդերնիս , որ մինչև ան ատեն տարրը կարծուած էր , երեք արուեստական օդերէ բաղադրուած է , այսինքն՝ Ռիտաճին , ջրածին , և Բորիաճին : Նմանապէս ջուրին բաղադրութիւնն ալ լուծելու յաջողութիւնն ունեցաւ Վալուադիէ , և անոր մէջ թթուածնի ու ջրածնի բաղադրութիւն մը ըլլալը ճանչցաւ : Այս երկու գիւտերը քիչ ժամանակի մէջ շատ գիւտեր յառաջ բերին : Կուխտոն ապականեալ օդը հանելու համար հնարք մը հնարեց և Փուատոնիէ , շատ անյաջող փորձերէն ետեւ , ծովու ջուրը

ըմպելի ընելու կերպը գտաւ :

Ի 1773 , Թրիւտէն , քսան դար անցնելէն ետեւ , Արքիմիտէսի այլ յայտնութիւնները նորագեց . հետեւեալ հայելին այն աստիճան զօրութիւն ունի , որ քսնի մը մանր երկրորդի մէջ կապարը կը հալեցընէ : Վիֆոն ուլ այրող հայելի մը շնեց քառակուսի կէս ոտք մեծութեամբ 400 կտոր մահարդակ հայելներէ բաղկացեալ , որ 140 քայլ հեռու գտնուած կապարը և անագը կը հալեցընէ , և աւելի հեռու տեղէ փայտը կը վառէ : Կարլին անունով գաղղիացի մ'առաջարկեց թէ անհնարին բան չէ հեղանիւթով (որ օդէն աւելի թեթիւ է) լցուած նաւու մը միջոցաւ օդին մէջ ելլել : Սնկալֆիէ եղբարքը , բնական տարի ետեւ , ասոր վրայօք պարպեցան ու փորձը ըրին :

Կարոլոս հաստատեց թէ երկաթէն ելած կաղը , որն որ ինքը դիւրաւաւ կաղ կ'անուանէ , մըթնոլորտի օդէն տասը անգամ աւելի թեթիւ է : Հալած առաձգական խէժով ծեփած սընդուսի մէջ կաղը պլեց , և առաջին անգամ օդապար գունդ մը յօգս տեսնուեցաւ : Այս գիւտը քիչ ատենի մէջ խիստ մեծ յառաջադիմութիւններ ըրաւ : Կարմընէն 19-րդ դարուն սկիզբը , օդապարիկ գնդով վեր ելլելու ատեն եղած վտանգներուն յառաջը առնելու համար գործիք մը հնարեց : Ի վերայ այս սմէնայնի օդին մէջ գնդին գնացքը ուղղելու համար մինչև ան ժամանակ կը եղած անթիւ փորձերը անպտուղ եղան :

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

## ԱՆԱՊԱՏ ԿԱԶՈՒՆ

ԱՅԼԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝

“Իմաստուն եպարդոս, ըսաւ թագաւորը պալատականին, դձն որ իմ երջանկութեանս սակաւաւ տեսութիւնը իմացուցիր, ըսէ հիմա ինծի թէ ի՞նչ ընել պէտք եմ որ այն թշուառութենէ ազատիմ, որուն մէջ ինձմէ առաջ թագաւորողները լինեան :

— Կը յիշէք, Մեծափառ տէր, պատասխանեց Ոգին, ի՞նչպէս մերկ ու ողորմելի եկաք, նոյն պէս մեր կողմէն պիտ'ելէք, և ալ չպիտի ետ դառնաք : Միայն մէկ հնարք մը կայ, որով կրնաք այն յետին թշուառութենէ ազատիլ, որ այս անապատ կողմոյն մէջ կ'ընդամէնէ ձեզ, ուր պիտ'աբսորուիք : Տոնացէք այժմէն այն կողմն մշակելու և բնակիչներով լեցնելու : Այս բանս մեր օրէնքները ձեզ կը ներեն, և ձեր հրպատակները այնպէս հնազանդեն, որ մեր որ խրկելու ըլլաք՝ կ'երթան : Աստի անթիւ գործաւորներ խրկեցէք այն կողմն, խողանացեալ անապատները մշակեալ դաշտերու փոխադրեցէք. քաղաքներ ու շտամարաններ շինեցէք. բայց չձուլ ըրէք, վայր կեան մ'ալ մի կորսնցընէք, ինչու որ ժամանակը կարճ է, և որչափ որ ջանքերնիդ աւելցընէք, այնչափ ձեր նոր թագաւորութեանը մէջ երջանիկ պիտ'ըլլաք :

Երառնի փոփոխութիւննիդ մըտքերնիդ բերէք, որպէս թէ վաղը տեղի ունենար : Թէ որ իմ խրատներս բանի տեղ չդնէք, կամ թէ հոգ չընէք, և ձեր ներկայ երջանկութեանը համար ջանաք՝ կարտաւած էք, մշտնջենաւոր թշուառութիւններ ու նեղութիւններ պիտ'ըլլան ձեր բաժինը :

Թագաւորը խոհեմ մարդ մ'էր, Ոգին խօսքերը իրեն մեծ ազդեցութիւն ըրին : Անմիջապէս անթիւ բնակիչներ խրկեց, որոնք գացին անապատ կողմն մշակելու, որ օրէ օր գեղեցիկութիւն մ'առաւ, ու վեց ամիս ետեւ՝ արդէն գեղեցիկ մարմանդներու մէջ բարգաւաճեալ քաղաքներ կը տեսնուէին :

Մոկոյն թագաւորը խիստ մեծ եռանդեամբ իր գործը շարունակելէն չէր դադրեր. շարունակ նոր բնակիչներ կը խրկէր կողմն մէջ, որոնք խիստ մեծ ուրախութեամբ իրենց խրկուած տեղը կ'երթային : Տարին լինաւ մօտ էր. նախկին թագաւորները մեծ երկիւղով մ'այս աղետալ օրուան հասնիլը կը տեսնէին, քանզի իրենց առօրեայ իշխանութենէն պիտի մերկանային. բայց աս թագաւորը անհամբերութեամբ ան օրուան կը սպասէր, ինչու որ ուրիշ երկիր մը պիտ'անցնէր, ուր իր գործքերովը ու ջանքերովը այնպէս թագաւորութիւն մը պատրաստեր էին, որ վերջ չունէր : Վերջապէս վերջին օրը հասաւ, Ոգիները թագաւորին զգեստները հանեցին, անոր թագը ու

Թագաւորական պատմութեանը վըրայէն առին , և զինքը նաւակի մը մէջ դնելով՝ աքսորը տարին : Իայց նոր կղզւոյն եղերքը հասնելուն պէս՝ բոլոր բնակիչները դիմացը ելան , և խիստ մեծ պատուով ընդունեցին զան . իր ճակատը , փոխանակ այնպէս Թագ մը դնելու , որ միայն տարի մը կը տեէր , անմահ ծաղիկներով շնուած պսակ մը դրին : Ամենակարողը անոր խոհեմութիւնը վարձարեց , Ոգիներուն պէս աւոր ալ անմահութիւն տուաւ և յաւիտենական Թագաւոր անուանեց անոնց վրայ :

#### Այլաբանութեան միտքը

Իտերար մարդը՝ Աստուած է : Գերին , որ իր տէրը օտար երկիր կը խրկէ , մարդն է՝ իր ծննդեան առեւնը : Հասած կղզին աշխարհն է : Օրնքը ուրախութեամբ ընդունող բնակիչները ծնողքն են , որոնք անգոր և մերկ որդւոյն արտասուացը վրայ կը գլխան : Անոր վրայ հասնելու թշուառ բաղդը ծանուցանողը իմաստութիւնն է : Թագաւորութեան տարին մարդկային կենաց կարճ տեւողութիւնն է : Գործաւորները , որ իր Թագաւորութիւնը լմնալէն առաջ՝ խոհեմութեամբ հոն խրկէր էր , ըրած բարի գործքերն են , որոնք միւս աշխարհին մէջ զինքը կ'ըսպասեն : Աս կըղզւոյն մէջ իրմէ առաջ տիրող Թագաւորները , մարդկանց մեծագոյն մասն են , որ գործունեայ կենաց կարճ շրջարժուութիւնները վայելելէն ուրիշ բան չեն ընէր՝ իրենց ապագանի կեանքը

ըր յօժարակամ մոռնալով , ուր որ թշուառութենէ ու տառապանքներէ զատ բան չկայ , ինչու որ գերագոյն Գաւառորին առջև առանց բարի գործոց պիտի ներկայանան :

## ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

### ՏՆԿԱԴԻՏԱԿԱՆ

#### Պշտիչ

Արեւադարձներուն տակը գլուխուած քաղաքներէն եկած ամէն տեսակ համեմանքներուն մէջէն չկայ պղպեղին պէս այնպէս բան մը , որուն գործածութիւնը այնչափ ընդհանուր ըլլայ . փոշի դառնալով , գրեթէ աղին չափ կերակուրներուն շատին խիստ սովորական համեմանքն է : Պղպեղը երբ չափաւորութեամբ գործածուի , բաց ի առողջութեան վնասելէն , մարսողութիւնը կը դիւրացնէ . սակայն չափազանց կիրառութիւնը ստամոքսի տապ և ջիւերու բորբոքումն կը պատճառէ , որոնք միշտ դառն և շատ անգամ վտանգաւոր կ'ըլլան :

Պղպեղին փոքրիկ կըր հատը , որուն մակերևոյթը խորշ խորշ է , փաթտուող թուփի մը պէտուղն է , որն որ թէ՛ մշակուած և թէ՛ անմշակեալ բոլոր արեւելեան Ասիոյ և հնդկաց Արշիպէղագոսի կղզիներուն մէջ կը գլուխուի . Փոլինէզիայի կղզեաց մէջ ալ շատ հասարակ է :

Պղպեղին մշակութիւնը խիստ պարզ է , սակայն պէտք է որ աղէկ հողն վրայ տնկուած ըլլայ .

իր ծաղիկները երկայն ողկոյզներու վրայ կ'ըլլան • ծաղիկէն ետե եղած մրգիկը բուստի պէս կար միր է • ողկոյզէն փրցընելով կը ժողլեն զանոնք , ու արեւին կը չորցընեն : Ան ատեն կ'ըսկսի մակերեւոյթը խորշ խորշ ըլլալ և այն սև գոյնը ստանալ : Պղպեղին տարեկան բերքը յիսուն միլեօն լիտրի կը հանեն , որուն գըրեթէ միայն մէկ քառորդը Եւրոպական աղբաց սպառմանը համար կը վաճառուի : Սակայն պղպեղը ելած քաղաքներուն տեղական բնակչաց սպառմանը համար ժողովուած պղպեղին քանակութիւնը ճշգրտելը դժուար է : Փոլինէզիայի կղզեաց մեծագոյն մասին մէջ , կանայք պղպեղի տունկին արմատը թարմ եղած տոնէր ծամելով՝ հիւթը ամանի մը մէջ կը թքնեն և յուղելով զան սևագոյն կապոյտ և դառնա համ զգուելի օշարակ մը կը շինեն : Պղպեղի տունկը շատ դիւրութեամբ կ'աճի , երեք տարուան մէջ չափահաս կ'ըլլայ • ու ասկէ մինչև ինը և տասը տարի շարունակ պտուղ կու տայ : Ուստի պղպեղի տունկերուն տեղողութիւն տասն'երկու տասն'երեք տարի է : Աղէկ հողի մէջ , պղպեղի ուժեղ տունկ մը մինչև 7—8 գլխերամ\* կրնայ տալ տարին 2 հունձքով :

#### Զ ՈՒ ԱՐՃԱԼԻ Ք

Օպարական — կօշկակար ին

Սարգուն մէկը կօշկակարի մը կրպակը մօնեւելով , աչքերը

\* Գլխերամը դրեթէ 180 տրամ է :

տնկած պատէն կախուած կօշիկները կը դիտէր • կօշկակարը հարցուց անոր թէ՝ կօշիկ կ'ուզէ , ու անոր գրական պատասխանին վրայ՝ անոր ոտքին յարմար կօշիկ մը սկսաւ փնտռել , ու մէկ հատ մը գտնելով բերաւ ուրախութեամբ , ու ինչպէս որ սովորութիւն է՝ սկսաւ անոր հագցընել • օտարականը հազիւ թէ ոտքը անցուց կօշիկը , սկսաւ անոր յարմարութիւնն ու վայելչութիւնը գովել , ասոր վրայ կօշկակարը չափազանց կ'ուրախանար յուսալով որ աղէկ գնով պիտի կրնայ ծախել , ինչու որ օտարականը մեծ հաճութիւն մը կը ցուցընէր իր կօշիկին վրայ՝ ուստի տոանկով մէջերնին սերտ բարեկամութիւն մը հաստատուեցաւ : « Բա՛ն ինձի , կ'աղաչեմ , ըսաւ անոր գնողը • բնաւ քեզի անանկ մէկը չարտահանեցաւ որ տուանց ստակ վճառելու կօշիկը առնէ երթայ : » Այ՛ , ամենեւին , պատասխանեց կօշկակարը : Բայց թէ որ դիպուածով ասանկ բան մը պատահելու ըլլար՝ քնչ կ'ընէիր : — Փախչողին ետեէն կը վաղէի ու ձեռքէն կ'առնուի զան : — Ստոյգ կ'ըսես , թէ կատակ : — Ստոյգ կ'ըսեմ և նոյնը կ'ընեմ : — Ո՛հ , քիմ ուղածս ալ սո է • զոյգ մը կօշիկ գրաւ կը գընենք • առաջ ես կը վաղեմ , ու դուն ալ իմ ետեէս վաղէ : » Այս խօսքին վրայ՝ օտարականը իր բոլոր ուժովը սկսաւ փախչել կօշկակարը բոլորովին շփոթած անոր ետեէն կը վաղէր ճամբան բարձր ձայնով կանչելով • « Բռնեցէք դոյլը , բռնեցէք գողը » : Աստարօրի-

նակ ձայնէն ամէն մարդ հետաքրքրութեամբ տուններէն դուրս ելան եղածը իմանալու համար : Բայց ազնուական յաճախորդը ծիծաղկոտ ու հանդարտ դէմքով կ'արգիլէր զամէնքը որ զինքը չի բռնեն , ըսելով թէ՛ մէկը իմ ընթացքս չարգիլէ , զայդ մը կօշիկ գրաւ դրած ենք . ո՞վ որ աւելի շուտ վազէ՝ ան պիտի վատարկի , ան ատեն ամէն մարդ կարծեց թէ կօշկակարը անորմէ առաջ անցնիլ ուղեւով իսաբէութեամբ բարձրաձայն կը պռռայ : Վերջապէս կօշկակարը ալ չկրնալով վազել , բոլորովին քրտնած ու շունչը հատած իր կրքովակը դարձաւ առուտութի աղէկ սկզբունք մը ընելով նոյն օրը :

Վրէժդ Ե. Եսայեան

ԱՌԱԿ

Կենդանեաց Ժողովը Լազարոս  
Բ' ընդերքը — համար

Ղախճը մեռած ըլլալով բոլոր կենդանիները իր որոջը վազեցին անոր Թագուհին մխիթարելու համար , որուն ձայնէն բոլոր անտառներն ու լեռները կը թնդալին : Իրենց մեծարանքն ու ահանածութիւնը անոր յայտնելէն ետեւ , սկսան խորհուրդ ընել թէ՛ ո՞վ ըլլայ իրենց Թագաւոր . մեռնողին Թագը Ժողովքին մէջ տեղը դրին : Ղախճակորիւնը խիստ փոքր . և տկար ըլլալուն համար՝ չէր կրնար այնչափ գոռող և զօրեղ կենդանեաց վրայ իջնել : « Թողուցէք զիս որ մեծնամ , կ'ը

սէր , ան ատենը կրնամ աղէկ Թագաւորել . բայց այժմէն իմ հօրս ըրած քաջութեանց պատմութիւնը կ'ուղեմ սորվիլ , որպէս զի օր մ'ալ կարող ըլլամ անոր փառացը հաւասարելու : — Իսկ ես , ըսաւ ընձառիւծը , Թագաւորելու իրաւունք ունիմ . ըստ որում աւելի էս առիւծին կը նմանիմ , քան թէ այս ամէն Թագաւոր ըլլալ ուղողները : — Բայց ես , ըսաւ արջը , արնպէս կը կարծեմ որ անիրաւութիւն մ'ըրած պիտի ըլլայ մէկը , եթէ զառիւծը ինձմէ վեր դասէ . վասն զի իրմէ աւելի քաջ եմ , զօրեղ և արիւնրուռչտ , ու մէկ զարմանալի յատկութիւն մ'ունիմ , որ է՝ ծառերու վրայ ելլել : — Ձեր գաւորութեանը կը թողում , պարոններ , ըսաւ փիղը , որ ըսէք թէ մէկը կրնայ հաւաքակելու թէ ես ամէն կենդանիներէն մեծ , ամէնէն ուժեղ , ու ամէնէն ծանրաբարոյ չեմ : — Ես ալ ամէնէն ազնուականն ու նրբամիտն եմ , ըսաւ ձին : — Ես ալ ամէնէն Թեթեւ ընթացք , ըսաւ եղջերուն : — Ո՛ր պիտի գանէք , ըսաւ կապիկը , ինձի պէս հնարագէտ ու զարմանալի Թագաւոր մը . ամէն օր իմ հպատակներս պիտի գօսցընեն . կերպարանքս մարդու կերպարանքին կը նմանի , որ է բուն Թագաւոր բնութեան » : Եւ ատեն Թագաւոր այսպէս ընդմիջեց անոր խօսքը . « Ի՞նչն միայն քու գարշելի և տգեղ դէմքովդ մարդու կը նմանիս , և քանի մը ծաղրական ծամածռութիւններ ընելով՝ կը կարծես թէ սիրելի՛ կ'ըլլաս . բայց ես , ձայնով կը նմա

նիմ անոր : — | Լէ դուն , ան-  
զգամ շատախօս , պատասխանեց  
անոր կապիկը , ճշմարիտը խօսե-  
լով , կը խօսիս , բայց ոչ մարդու  
պէս : միշտ մի և նոյն խօսքը կը  
կրկնես առանց ինչ բերելու հաս-  
կընալու : Բոլոր ժողովը ծիծա-  
ղեցան աս երկու անասուններուն  
վրայ , ու թագը փիղին տուին ,  
ըստ որում տեսան որ ամէնէն քու  
ջը և ամէնէն իմաստունն է առանց  
կատաղի գազաններուն անգթու-  
թիւնը կամ ունայնամտութիւնը  
ունենալու , որոնք միշտ ուրիշնե-  
րուն առջև մեծ երեւիլ կ'ուզեն ,  
քանի որ չեն :

## ՍԻՐՈՒՆ ՔԻՕՍԱՐԱՆ

Գաղուստ Պերճ Ի

Բ .

Եւ ահա տեսներ ժողովն՝ զի գայր Այր փա-  
ռացի Պերճ , 'ի շքեղ տեսութիւնս , և ծանրա-  
քայլ 'ի գնացոյ ոտնառութեան , գողացեալ դե-  
թերին որակ' և ձգեալ յիւր տարասոկ , որ ձե-  
ռէր ձեպէր ձեմէլ 'ի հանդէս մտանէ :

Սպասելուք նորա ընդ իւր բազում , և որ  
առաջին և զինի՝ ամենայն տարկէշտութեամբ և  
կարի անխաճութեամբ համընթացք : Չգետոր  
նոցա նրբագործք և ծոխաւոր , որոց դողացեալ  
զգայակեր գիշերին՝ մառախլապատ տեսանէին 'ի  
լոգիկան , և երեւէին տխուր :

Դրօշակիրը նորա նախադասեալ 'ի գլուխ պա-  
րու : Եւ այսպիսի ամենաշուք պարծանք հասա-  
նէին առ ետեւ : Եւ սա ևս զլսան իւր պատրաս-  
տեան կարաւ դահ , և բաղմէր : Որում յոտն յա-  
րուցեալ Արիման նախականիկի՝ ըստ վայելչու-  
թեանն զնա յարգէր :

Ճառացք սորա զանուն իշխանի իւրեանց 'ի  
բարձրութիւն երկնից վերացուցանէին , և ան-  
պարտելի կարգային զմեծ զբոսթիւն նորա 'ի  
մեծ արտալիս :

Դով

Պերճ մեծամեծն տեր :

Որոյ եթէ որ զիրորձ ատրոյսան առնուլ լիս-  
փաթէ , մերձեցի և ընկալցի և տեսցէ զջը-  
նորսն բաղդութեան լեզուի եթէ քանի՞ քանի-  
ցոյ առաւելու :

Չկը 'ի նա մերձեցելոյ՝ ընծային արծաթին  
դրեալ , և վստ պերճանուն ցանկալի կոչմանն ,

արժան է ճաշակել զնա 'ի սրտեան պահու-  
մանաւանդ 'ի նոթիս պետեան : Եւ եթէ որ ընդ  
հակառակն շարժեալ 'ի յազուրդ որակային զառ-  
պաշտել հաճեցի . 'նա յայնժամ հղորին մերում՝  
օգտամատուց ձեռննդութեանք բառնին 'ի նմա-  
նէ , և հիւթք ջերմին փախչիլ վաղվադէն քան  
զհօղմ :

Եւ մինչ յայտ յանի եւաներ քարոյն , 'ի վերոյ  
գիւմէ կորեկոյն , որոյ և հետեւալաց և գովա-  
սանութեան յայտնիք :

Գաղուստ կորեկոյն

Գ .

Երեքնիք տեսին և յակճիւս մնայր ժողովն ,  
և ահա գայր այլևոր զառամեալ աւարք բաղ-  
մք , որ և առ տկարութեան հատկեալ 'ի շուն-  
չքս տուրեալիք , Յեցեալ 'ի ցուպ գորշ , զլե-  
ցեալ զգարեգատ մոզոյիկ , ունելով 'ի ձեռնին  
զաղիտականիշ զանձեռնոյիկ , և ստեղ ստեղ  
որբէր զկաթիլ քրտանց երեսոց իւրոց և հա-  
ռանէր 'ի խումբ ժողովոյն : Որոյ , որք յառաջ  
և զինի զլեռացոյ ունէին , էին ծառայք Արի-  
մացիք : Ի ձեռքմէ երկվարի՝ զճերմակ երևե-  
ցուցեալ գորշ , որք թէ և տկար և 'ի յառա մա-  
ղասային մալրեալք , այլև այնպէս ոչ թաւա-  
նային զհեալ ունէլ տեսն իւրեանց :

Չոր տեսալ կանխաբաղվիլ հըրաց Արիմանի  
և Պերճի՝ ընկալան զարժանին մեծարանաց զայրն  
տեսելի 'ի դահ , որ և անց բաղմեցաւ : Պաշառ-  
նեալք սորա 'ի հեղձամղձուկ հազս տառապեալ  
զողդոյնցոյցանէին զստ : և ուսւցք որ 'ի նոսա՝  
շփոթէր զկարգ դասաւոր ծառայոյ թեանց նոցա :  
Բայց և զպատիւ պահեալ իշխուիլն՝ թէ և նիհար  
ձայնիւ հրապարակէին 'ի գով մեծ զանունորա :

## ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ

Բաղա՛ս անէր էմ անպարտ ,  
Ունիմ բնակիլ ամէն պէտմ :  
Ի պիլբուէն էմ , պիլբուէն էմ ,  
Պիլբուէն էմ մէկ յարպետն :  
Մայր ստաղիլ էմ քոյր ինչոյ .  
Թէ հեռանամ՝ ինչեմու անորոյ :  
Չկայ պէշ մէ , ուր էս շէլու :  
Միւնիս + ու պոստոյ ու խոսք անգամ :  
Շար մի պահէր որ ծերունամ :  
Եպի ինչ շէլու , ինչոյ ինչ պոս :  
Եթէ խորձէս ինչ ինչ էմ ,  
Փորձէ ուրեմն ինչ ինչ էմ :

Ապրիլ ամսոյ Արի Արարաբեանին  
մէջ հրատարակուած 2 հաներուկ  
ներուն առաջինը սպորտ կը նշա-  
նակէ . իսկ երկրորդը՝ Ղօնճալեան  
Մարիամ Աստուծաւոր օրիորդը  
լուծեց , որ է լծո՛ւմ սոյլ :

Նոյն ամսոյ հոմանունակախիւին  
լուծմունքն է .

Ս'իւր-Երեւ վրայ-Ան-Սահ-Ս .  
Ս'իւր երեւ վրայ անմահ է

# ԱՌԵՒՏԻԿԱՆ

Չորեքշաբթի, 26 Ապրիլ 1854

Եփեսոս • Շուկային մէջ 190 կողով կը գտնուէին • գինը մէկ Օս. լիրա է • Յուրորը նորերուն վնաս տուեր է տեղ տեղ կ'ըսեն •

Տորոն (սեօս պոյա) • Թոյլ է • Պախըրի տեսակին գինը 238—240 դաւ հեկան շատ կը գտնուէին • Կէօրտէսի, Վայաճըխի և Վարամանի տեսակներուն գինը 220—230 • Շուկային մէջ ևս կայ 7 000 հակ ամէն տեսակէն • Եւրոպայի անհրկին գինը թուրքական համար, հոս ալ ցած գնով կ'ուզեն առնել •

Բուրդ • Լնցեալ ամսէն մինչև ցայսօր 4 000 կենդինար ծախսուեցաւ 240—244—250 դահեկանի, ու շուկային մէջ հազիւ 3—400 կենդինարի չափ մնաց • նորերը սկսան դաւ • կ'երևի թէ աս տարի սուղ գնով պիտի ծախուին •

Վայրի կաղին (կալաճոփ) • Լնչպէս որ անցեալ ամիս ըսինք՝ օրէ օր քիչնալու վրայ է • եկածը կը ծախուի ըստ տեսակին 68—74 դահեկանի Լնգղիոյ համար •

Կեսարիոյ ճէհրի • Շատ կայ, ու մէկ կողմէն ալ կը բերուի • տակայն դժուարութեամբ կը ծախուի •

Յորեան • Խիստ նուազ է • օրէ օր գինը վրայ կը դնէ • Ուշախի տեսակը 50 դահեկանի կը ծախուի ինչ, Բուճէլինը 47, և ուրիշ տեղերունը 43—45 • Բոլոր շուկային մէջ հազիւ 20 000 ինչ կայ •

Կնճիթն (կոնյակ) • Ինչ է • ինչ 44—45—46 դահեկան •

Շաքար • Լն օրերս խիստ շատ եկաւ Եւրոպայէն • Լնգղիոյ տեսակին գինը 240, Հոլանտիոյ և Վաղղիոյ տեսակներունը 230 դահեկան է •

Սուրճ • Եւս աս օրերս շատ եկաւ • կը ծախուի 850էն 860 դահեկանի աղէկ տեսակը •

Չէթ • աս տարի անցեալ տարիէն աւելի պիտ' ըլլայ կ'ըսեն • գինը 280էն 290 դահեկան է կենդինարը •

Սեղրամոմ • կենդինարը 910—915ի կը ծախուի Օսմանեան լիւրան 108ի առնելով •

Վարի • Խիստ նուազ է • եկածը կը ծախուի ինչ 22—24 դահեկանի •

## ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՐՈՒԹԵԱՆՅ ԵՒ ՉԱՓՈՒՑ

1 Տաճկ. կենդինարը 45 երկնուկի է •

" Երկնուկին 400 արամ կ'ընէ •

" Միսալը 1 ու կէս "

" Թէօֆէն 600 "

" Չէթին 250 "

" Գու (իւլէ) ցորենի 51.52 երկնուկի կը կշռէ

" Գու բրինձի 10 երկնուկի "

1 ու կէս կանգունը կը հաւատարի Գաղղիոյ ձէրին

1 " " Ռուսիոյ կանգունին

1 1/3 " " Մեղղիոյ Եւրոպին

1 " " Ճենովայի 2 3/4 թիղին

86 " " Լիւրնօի 100 բազկաշափին

Տաճկաստանի

1 կենդինարը

կը կշռէ

135 Մարսիլիոյ լիար

54 Փարիզու գիւրքամ

97 Լանտայի լիար

100 Թրեստի կշիռ

178 Ճենովայի լիար

162 Լիւրնօի լիար

111 Հոլանտիոյ լիար

112 Համպուրկի լիար

Մէկ խալան 18 000 000 կամ 56 հազար քրտակ կ'ընէ • - Մէկ քաակը 500 դահեկան է • - Մէկ դահեկանը 40 դրամ կ'ընէ •

# ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

## ԱԶԳԱՅԻՆ

Դրուածքի Ծմբունիա . . . . . 133

## ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Հնարից և գիւտից պատմութիւն (Հարոհակոբիան) 134

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Այլբանո-իւնի հե. — Կապառ կղզին (Էրջ) . . . 136

## ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Տէրագրական. — Պղտեղ . . . . . 137

## ԶՈՒՍԲԱՆԻՔ

Օտարական ու. կօշիակար մը . . . . . 138

Կենդանեաց ժողովը թագաւոր մ'ընտրելու համար 139

Սիրուն զբօսարան . . . . . 140

Հանելուկ . . . . . 140

## ՀԱԶԱՐ ԵՒ ՄԵԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

Երեք Գալէնտէրներու՝ թագաւորի որդւոց, և Պաղտա-  
տու հինգ տիկնանց պատմութիւնը (Հարոհակոբիան) 97

— 26<sup>ր</sup> Գլխի . . . . . 97

— 37<sup>ր</sup> " . . . . . 101

Առաջին Գալէնտէրին՝ թագաւորի որդւոյն պատմութիւնը 102

— 31<sup>ր</sup> Գլխի . . . . . 104

## ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սուլթան Մէհմեդ Լ. Չէլէպի (Հարոհակոբիան) . . . 57

Սուլթան Սուրառ Բ. Լալիւ Խայրաթ . . . . . 62

## ԽԱՂԱՐԿՈՒԹԻՒՆՔ ՄՈՒԵՐԻ

Արաշն (Հարոհակոբիան) . . . . . 17

— Արարուած Բ. (Հարոհակոբիան) . . . . . 17

— Արարուած Գ. . . . . 22